

УДК94(477):32"17/19"

Венгерська В. доктор історичних наук, завідувач кафедри історії України Житомирського державного університету імені Івана Франка

Модерне націотворення в умовах імперій XIX ст.: польський та український «проекти»

Початок модерного націотворення безпосередньо пов'язаний із імперським періодом світової історії. Великі континентальні імперії - Російська, Австро-Угорська, Османська - намагалися по-різному вибудувати свої стосунки з представниками «околиць» з метою забезпечення їхньої максимальної лояльності. Проте ці спроби, як показав час та посилення національних рухів, виявилися марними. Головним результатом Першої світової війни стала їх руйнація та створення перших національних держав. В статті здійснюється спроба з'ясувати, у чому полягала головна причина різних результатів боротьби за створення власної держави поляками та українцями.

Ключові слова: етнічна нація, політична нація, модерний «проект», континентальні імперії.

Процес націотворення став визначальною рисою XIX ст. - початку XX ст. Розвиток націоналізмів, активізація національних рухів поступово підводили до творення суто модерного явища - нації. Протягом XIX ст. українські та польські землі були частиною двох поліетнічних імперій, які різними методами намагалися вибудувати стосунки зі своїми «окраїнами». Кооперація з місцевими елітами, способи «вбудовування» та узгодження того чи іншого українського регіону з імперськими практиками доволі часто мали неочікувані наслідки. Ідентифікаційні процеси та їх протікання в імперіях мали свої особливості. Однією з найбільш типових рис виявився феномен множинних лояльностей, який став відображенням свого часу. Специфіка стосунків між імперськими центрами та їх околицями, серед іншого,

полягала у їх взаємозв'язку із націотворенням росіян, австрійців, поляків. Польський елітарно-аристократичний (або історичний) зразок, та «спадок» Речі Посполитої, безумовно мали значний вплив не лише на модерний польський, а й український, білоруський, литовський та російський націотворчі процеси. Невід'ємною складовою цього «спадку» була помітна єврейська компонента. Все це в комплексі спричинило специфіку модерних українського та польського національних «проектів», становлення різних підходів до розуміння поняття «нація» в українській інтелектуальній традиції та конкуренції з іншими національними «проектами».

З кінця 90-х рр. XX ст. в українській історіографії окреслюються різновекторні напрямки в галузі національних студій. Першою роботою, в якій здійснено ґрунтовний аналіз світових та вітчизняних теорій націй та націоналізмів, основних напрямків національних студій та пов'язаних з ними концепцій, стала монографія Г. Касьянова [9]. Проблема націотворення стала наскрізною ідеєю викладу історії України, яку запропонував С. Єкельчик [5]. Він переконує, що сучасна українська ідентичність формувалася відповідно до політичних процесів, які відображали специфіку розвитку тих державних утворень, до складу яких входили українські землі протягом останніх 300-т років. Досліджуючи «світ» українофілів другої половини XIX ст., науковець наголошує на тому, що вони використовували імперські інструменти для творення власного культурного світу, який одночасно кардинально відрізнявся від імперського, та мав потужну культурну звичаєво-селянську компоненту. В останні роки в Україні з'явилися нові дослідження, присвячені проблемам націотворення та формування національних «проектів», у яких український розглядається крізь призму російського та польського. Зокрема, це монографія Ю. Земського [6]. Російські дослідники також не залишають поза увагою імперський фактор у націотворчих процесах. Дослідження українського та польського «питань» та особливостей їх розв'язання в умовах Російської імперії знайшли відображення у роботах Л. Горизонтова [3] та О. Мілера [11, 12].

Перші зрушення в сенсі зміни акцентів в дослідженнях імперій пов'язуються із дослідженнями А. Капеллера [7, 8]. Вчений наголошує, що ідеал етнічно монолітної національної держави виник лише в XIX

ст. та приніс багато згубного для історії людства. «Формування нації та національний рух українців, найбільшою за кількістю після росіян етнічної групи імперії, безпосередньо загрозувало існуванню цілісності російської нації» [7, с 49].

В цілому, в сучасній українській історіографії поки що недостатня кількість робіт, в яких належним чином висвітлено так званий імперський фактор у націотворчих процесах. Саме на цьому аспекті, серед інших і зосереджена увага у статті.

Реалізація українського національного «проекту» для більшості провідних діячів другої половини ХІХ - початку ХХ ст. не виходила за межі окресленого М. Грушевським поля: вимога національно-культурної автономії, але в межах оновленої демократичної та федеративної Росії. Концепція українського автономізму була сформована запропонована М. Грушевським у серії статей та збірок 1907 р. [4, с 3-206]. Проголошувалася першочерговість вимоги національно-територіальної автономії. Необхідності розв'язання соціальних питань відводилася другорядна роль, хоча і не заперечувалася її важливість. Для нового українського «проекту» важливим залишалася необхідність паралельного розв'язання соціального та національного питання. В соціальному сенсі акцент здійснювався на селянстві, оскільки ключовою ідеєю більшості «проектів» та змісту діяльності поколінь народників, демократів, полягала у вирішенні так званого «селянського» питання (в усіх його проявах). Досягнення кардинальних змін на краще для селян, на думку М. Грушевського та його послідовників, полегшувалося в умовах автономної республіки.

Український варіант автономізму відображав загальноєвропейські тенденції, пов'язані із національно-територіальною організацією. Не менш важливою складовою українського «проекту» було впровадження україномовної освіти. Українська мова вважалася одним із основних маркерів української національної ідентичності, який вирізняв українців серед сусідніх народів, насамперед росіян. Українські політичні діячі не заперечували вивчення російської мови як мови державної. Питання української освіти було тією програмою-мінімум, яку намагалися реалізувати представники української громади у стінах російської думи за допомогою співробітництва з членами ліберальної партії конституційних демократів (кадетів). Про значення, яке надавав

у цей час мові та освіті М. Грушевський, засвідчують публікації вченого, присвячені цим проблемам [4, с 211-231; 379-412].

На думку відомого київського публіциста початку ХХ ст. М. Славинського, поляки були єдиною великою національністю в Росії, «яка має за собою в минулому багато століть державної незалежності та державного існування в європейському значенні цього слова» [13, с 406]. Він був переконаний, що «потужне національне цвітіння цього народу переживає найбільш суворі випробовування, не втрачаючи своєї краси, здорової сили та пишної махровості» [13, с 407]. Оцінюючи сучасні для нього реалії та перспективи, наголошував, що «польський народ, який пережив за короткий період останніх років високу хвилю національних сподівань та розчарувань, які йшли за першими, підібрався та застиг в очікуванні, концентруючи сили для подальшої наполегливої боротьби за національні права та національне існування» [13, с 407].

Модернізаційні виклики та відмінні політичні умови, створенні для поляків австрійським та російськими урядами, вимагали пошуку нових рішень в сенсі національної розбудови. Доба процвітання історичної (аристократичної) нації канула в Лету разом із ліквідацією з політичної карти Європи Речі Посполитої. Новий політичний «проект» формувався в умовах протистояння-притосування з/до російської та австрійської влади. В обох випадках поляки змушені були одночасно вибудовувати нові стосунки з українцями, які також розпочали творення власного модерного «проекту». Розвиток польського конспіративного руху, збереження його елементів і після придушень повстань підтверджував прагнення відновити історичну справедливість, проте підходи та бачення шляхів її реалізації мали певні відмінності. Частина польських діячів залишалися на позиціях необхідності відродження державності.

Розглядаючи особливості розвитку польського «проекту» в ХІХ ст., доволі важко обійти увагою феномен «крайовства», пов'язаний із Правобережною Україною та представниками волинської шляхти. «Крайова» ідеологія вперше знайшли відображення в діяльності хлопоманів, натхненником яких був В. Антонович. Зароджується цей напрямок ще в середині ХІХ ст., серед його найбільш відомих представників - М. Чайковський, І. Терлецький та Ф. Духінський. Звісно, що найбільший вплив на формування їх поглядів мав романтизм. Сутність цього на-

прямку пояснювалася позицією поляків Південно-Західного краю, які ідентифікували себе поляками, але визнавали свої обов'язки перед територією, з якою пов'язала їх історія, перед населенням, серед якого вони вирости. Їх погляди, на жаль, так і лишилися на маргінесі українського та польського «проектів» окресленого періоду.

Представники польської романтичної школи, до якої належали історики В. Калінка, М. Бобжинський, А. Ролле, Е. Ліковський, Й. Шуйський. С. Смолька, С.Тарнавський виступали з критикою одного із керівників Січневого польського повстання 1863-1864 рр., також історика І. Лелевеля. Головне спрямування критики - однобічне абсолютизування свободи (власне, як і анархії), та заперечення централізованої й міцної державної влади. В цілому, консерватори стояли на виразно елітарних позиціях, наголошуючи на тому, що врятувати націю спроможна лише еліта. Однак М. Бобжинський не визнавав правомірності представництва польської нації виключно вищими соціальними прошарками [2, с 173]. Він був переконаний у традиційному консерватизмі селян. Схожу позицію відстоювали і представники російських консервативних рухів, власне і для частини українських інтелектуалів така думка не була чужою. Не менш типовим для консервативного напрямку стало і помітне релігійне наповнення польського «проекту», віра в необхідність служінню ідеям Провидіння.

Діяльність польських підавстрійських консерваторів знайшла найбільший вияв у проголошеній ними «органічній праці». Її ключовий зміст полягав у відмові від ідеї відновлення «історичної справедливості» шляхом збройних повстань. Основний акцент діяльності переносився на досягнення компромісу із владою, через співробітництво та представництво в ній. «Взамін за лояльність ... польські консерватори, так звані «станьчики» розраховували на сприятливі умови для «органічній праці», яка передбачала комплекс заходів у політичній, економічній, культурній сфері, глибоке перетворення суспільства, його громадське «дорослішання». Цю програму іншими словами окреслено як «школу політичного патріотизму» [1].

Особлива роль у підтримці ідеї «органічній праці» належала історикам, які закликали відійти від сліпого національного патріотизму. Не дивлячись на численну критику діяльності консерваторів, безумовним позитивом фактичної польської культурної автономії в умовах Австро-

Угорської імперії стали: «Національна освіта, зокрема Краківській і Львівській університети, свобода слова, друку, зборів і товариств, вплив політичних сил на рішення органів влади... Польські політики та вчені вільно формулювали вітчизняну історичну пам'ять, літературу й політичну думку» [1]. Нові політичні реалії та умови вимагали інших підходів та формування модерного «проекту». В нього потрібно було компактно вписати не лише представників історичної «політичної нації». Романтичний образ «ідеальної вітчизни», який раніше не уявлявся без так званих «східних кресів», поступово відходив на другий план, щоб через декілька років постати в новому світі.

Ідеї консервативної краківської школи мали значний вплив на ще одного відомого представника польської шляхти Правобережної України, ВЛипинського, який здобував гімназійну освіту в Житомирі та Києві, а університетську в Кракові та Женеві. В. Липинський наголошував, що «вважає себе представником «тої групи людей, що належачи походженням своїм до спольщеного шляхетсько-українського суспільства, вважають себе українцями» [10, с 137]. В. Липинський одним із перших наблизився до сучасного розуміння поняття нації, яке об'єднувало представників різних етнічних груп спільним державним «дахом» та громадянством.

Активізація діяльності польських партій та їх членів на території Російської імперії змусила жандармських чиновників зосередити увагу на особливостях розвитку польських військово-спортивних організацій в Галичині. В одному із донесень таємної частини Київського жандармського управління [17, арк. 5-32] зазначалося, що 1909 р. слід вважати початком надзвичайно напруженої партійної діяльності поляків у напрямку створення воєнізованих організацій одразу «після з'їзду у Відні ППС, в постанові якого прагнення повстання проти Росії були відкрито висловлені» [17, арк. 10]. У документі не зазначається рік проведення з'їзду. Однак Віденський з'їзд ППС проходив у 1906 р., саме на ньому відбувся розкол у лавах Польської соціалістичної партії - відкололася так звана ППС-лівія на чолі з Ю.Пілсудським. Фактично одразу після цього Ю. Пілсудський створив бойову організацію ППС. В документі зверталася увага на теоретичні та практичні рекомендації для організації бойових кадрів майбутньої повстанської армії. Відповідно до цих рекомендацій були організовані школи бойових

інструкторів у Кракові та Львові. Одночасно створили напіввійськову організацію «Союз активної боротьби», який проіснував з 1909 р. до 1912 р. В цей же час з'являється і «Ліга незалежної Польщі», члени якої домагалися встановлення дружніх стосунків між фракціями розколотої ППС та «Національним робітничим союзом».

Наприкінці 1909 р. в Галичині виникла «Національна рада», яка за задумом організаторів, мала відігравати роль надпартійної вищої інстанції в національно-політичних справах, перетворитися на своєрідний польський «моральний уряд». До складу Ради входили представники всіх національних партій. Однак, виконати покладені на неї функції «Ліга» так і не змогла, що підтверджувалося відсутністю помітної активності до 1912 р. Наступний, 1913 р., пов'язувався із 50-річним ювілеєм Січневого польського повстання 1863-1864 рр. Керівник Київського жандармського управління отримав в цей час таємне повідомлення про заходи, здійснені поляками Галичини у зв'язку із ювілейною датою [17, арк. 31]. Зокрема, наголошувалося, що всі заходи розроблялися легально, фактично на офіційному рівні. Організаційний комітет з підготовки урочистостей провів засідання у залі Львівського магістрату. Результатом зібрання стало затвердження плану заходів, серед яких: публічні читання в залі ратуші, в приміщенні університету, організації «Зоря» та інших національних організацій. Вечері цього дня планувалися національні святкування в «Соколі» та студентській читальні. Не забули і про учасників повстання, зібрання яких також були заплановані. 22 січня оголошувалося національним святом у всіх містах Польщі. У Львові на цей день планувалися: служба у кафедральному костюлі, збори у міському театрі, потім збори біля могил загиблих повстанців на Личаківському цвинтарі, вечірня театральна постановка. Серед інших заходів: проведення масових читань, до яких могли залучатися селяни та робітники; збір коштів у фонд учасників повстання.

У зв'язку з наведеною інформацією, представник міністерства Внутрішніх справ Російської імперії наголошував на необхідності вжиття заходів для недопущення, у будь-якій формі, святкування в Києві. У відповідності з поставленими завданнями, рекомендувалося взяти під особливий контроль діяльність ксьондзів. Категоричність висновків щодо можливих наслідків вшанування ювілею для Російської імперії,

підтверджували офіційне занепокоєння: «Святкування, яке наближалось, без сумніву підігріє збуджений стан ворожо налаштованого проти Росії польського населення в Привислинському та Південно-Західному краї [17, арк. 32].

Посиленню реваншистських настроїв у польському середовищі сприяли і ускладнення на міжнародній арені напередодні війни, а також події на Балканах. За цих умов кардинально змінюються акценти в діяльності польських політиків. Звернення до всіх, «кому дорогі ідеали незалежної Польщі», вже були далекими від засад «органічної праці», оскільки йшлося про підготовку до збройного повстання: «Громадяни! Страшне та таке, що не піддається обліку за своїми наслідками лихо загрожує всьому нашому народу. Азійські варвари, під владою яких ми знаходимось, проєктують нову війну. Першими солдатами, які будуть призвані до лав, мають бути польські запасні.

Кожен ворог Росії є нашим (невільним) союзником. Поразка Російської держави може обернутись лише на благо для нас і для всіх царських невольників. Наміри росіян не складно відгадати - Туреччина або Австрія. Туреччина - тому що ввела у себе Конституцію, та володарювала над країнами, які необхідні царю для зміцнення його могутності. Австрія - тому що там польська народність хоча б до певної міри може розвиватись» [17, арк. 29-30].

Початок війни супроводжувався активізацією визвольної риторики яка підкріплювалась практичними кроками. «Війна, в яку нас втягує царат, повинна закінчитися свободою всієї держави та незалежністю польських земель, які перебувають тепер під владою Росії. У бій проти жаху, який давить чверть світу, підуть мільйони руських, кавказців, фінів, литовців, латишів з відчаєм у серці переносючи тепер удари царського батога та мріючи про свободу. ... Для нас війна повинна перетворитися на звільнення від ярма монгольського деспотизму та найбільш дикого безправ'я» [16, с 23].

У перші два роки війни в складі австрійської армії були створені польські військові частини. Існувало три бригади, першою із них командував Юзеф Пілсудський. Вже 3 серпня 1914 р. він звернувся із промовою до стрілецьких союзів та дружин, які були включені до так званої «кадрової компанії». Пілсудський закликав вояків забути попередні назви (Стрілецькі, Сокількі та ін.), та сприймати себе ви-

ключно як польських солдатів. «Єдиним вашим знаком тепер є білий орел» [19, с 35]. Після окупації німецькими та австрійськими військами у 1915 р. Королівства Польського постало питання про визначення статусу цих земель. 5 листопада 1916 р. з'явився Акт про створення Польського Королівства, «щільно пов'язаного, зокрема у військових справах, з Німеччиною і Австрією. Питання кордонів і майбутнього устрою держави залишалися відкритими» [19, с 90].

Після Лютневої революції російський Тимчасовий уряд декларував незалежність Польщі. В червні французький президент Раймонд Пуанкаре підписав декрет про утворення Польської Армії у Франції. Відповідно до документу, у Франції на час війни утворювалася польська автономна армія, яка мала підпорядковуватися наказам Головного французького командування та боротися під польськими знаменами. Функціонування та утримання польської армії забезпечував французький уряд. На польську армію поширювалися всі порядки французької армії, які стосувалися організації, верховенства адміністрації і військового судочинства [14, с 29]. В липні 1917 р. німецький уряд почав наполягати на прийнятті присяги членами польських бригад на вірність Німеччині. Перша та друга бригади відмовилися це робити. Ю. Пілсудського було інтерновано до Магдебурга. Результатом протистояння стало визнання Ю. Пілсудського нелегальною Польською військовою організацією (ПВО), діяльність якої поширювалася на колишніх теренах Речі Посполитої, Головним командиром.

Наявність військових частин стало найважливішим польським аргументом у політичній ситуації, що склалася на Східному фронті та у зв'язку із більшовицьким переворотом у Петрограді. Вихід Росії зі складу Антанти змінив позиції Центральних держав. Стосувалося це і «польського питання». Знаковою подією у визнанні Польщі як окремої держави став виступ у Сенаті американського президента Вудро Вільсона та виголошенні ним 14 пунктів прав націй на самовизначення. У 13 пункті проголошувалося: «Потрібно створити незалежну польську державу, яка має займати територію, на якій проживає польське населення, якій потрібно забезпечити вільний та безпечний доступ до моря, її політичну і економічну незалежність, а також територіальну цілісність, які мають бути гарантовані міжнародним пактом» [16, с 382-382]. Саме цей пункт відкрив шлях для розвитку другої Речі Посполитої.

Принципова різниця між українським та польським національними «проектами» в умовах Першої світової війни полягала у рівні підтримки (та навіть її наявності) з боку найбільших світових політичних гравців. До сприйняття українського «проекту» ще не були готові. У польському ж випадку, на користь полякам спрацювали як внутрішня готовність польського суспільства, так і сприятлива зовнішня кон'юнктура.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Аркуша О. «Органічна праця»: з досвіду під австрійською Галичини / О.Аркуша. - [Електронний ресурс. Режим доступу: http://zaxid.net/news/showNews.do?organichna_pratsya_z_dosvidu_pidavstriyskoyi_galichini&objectId=1241909].
2. Аркуша О. Міхал Бобжинський та українське питання в Галичині / О. Аркуша // Вісник Львівського університету. Серія історична. - Львів, 2000. - Вип. 35-36. - С 168-206.
3. Горизонтов Л. Парадоксы имперской политики: поляки в России и русские в Польше (XIX - начало XX в.) / Л. Е. Горизонтов. - М.: Индрик, 1999. - 272 с.
4. Грушевський М. Суспільно-політичні статті з періодичних видань та збірок (1907-1914) / М.С. Грушевський // Твори: У 50 т. Редкол.: П. Сохань, Я. Дашкевич, І. Гирич та ін.; голов, ред. П. Сохань. - Л.: Світ, 2002. - . - Т. 3: Серія «Суспільно-політичні твори (1907- березень 1917рр.)». - Розділ II. - «Збірка статей «Про українську мову й українську справу. Статті й замітки» (1907 р.)», С 211 - 231. - Розділ IV. - Збірка статей «Про українську мову і українську школу» (1912 р.), С. 379-412.
5. Екельчик С. История Украины. Становление современной нации / С. Екельчик. - К.: «К.І.С». - 2010. - 400 с.:ил.
6. Земський Ю. Польська, російська та українська еліти у змаганнях за Правобережну Україну середини XIX століття / Ю. С. Земський - Хмельницький: Поліграфіст-2, 2012. - 350 с [18] с: іл.
7. Каппелер А. Росія як поліетнічна імперія: Виникнення. Історія. Розпад / А.Каппелер. Передмова Я. Грицака. Перек. з німецької Х. Назаркевич, наук. ред. М. Крикун. - Львів: Вид-во УКУ, 2005. - 360 с
8. Каппелер А. Россия - многонациональная империя: некоторые размышления восемь лет спустя после публикации книги. Мифы и заблуждения в изучении империй и национализма / Ред.- составители: И. Герасимов, М. Могильнер, А. Семенов / А.Каппелер. - М.: Новое издательство, 2010. - С.265-281

9. Касьянов Г. Теорії нації та націоналізму / Г. Касьянов. - К.: Либідь, 1999. - 352 с.
10. Красівський О. Галичина в першій чверті ХХ ст.: проблеми польсько-українських відносин / О. Красівський. - Львів: Вид-во ЛФУАДУ, 2000. - 416 с
11. Лисяк-Рудницький І. Консерватизм. В'ячеслав Липинський: державний діяч, історик та політичний мислитель. Назарук і Липинський: історія їхньої дружби та конфлікту// І. Лисяк-Рудницький. Історичні есе. - К.: Основи, 1994. -.-. Т.2. - С.125-245.
12. Миллер А. Почему все континентальные империи распались в результате первой мировой войны? / А. Миллер // [Електронний ресурс. - Режим доступа: http://www.polit.ru/story/oc_2.html].
13. Миллер А. История Российской империи как полиэтнического государства: в поисках новых исследовательских парадигм /А. Миллер. - Україна - Росія: діалог історіографій. Матеріали міжнародної наукової конференції. Редакційно-видавничий комплекс «Деснянська правда». Київ - Чернігів, 2007. - [Електронний ресурс. - Режим доступу: <http://www.siver.uct.ua/biblioteka/dialog.pdf>].
14. Славинский М. Русская интеллигенция и национальный вопрос/ М. Славинский // Вехи. Интеллигенция в России: Сборник статей. 1909-1910 гг. - М.: Молодая гвардия, 1991. - С. 406-419.
15. Сухий О. Галичина: між Сходом і Заходом. Нариси історії ХІХ - початку ХХ ст. / О. Сухий О. - Львів, 1999. - 235 с.
16. Утворення ІІ Речі Посполитої. Збірник документів. 1866-1925 рр. Варшава. - 1981. - 397 с.
17. Центральний державний історичний архів України, м. Київ. - Ф. 274. - Київське губернське жандармське управління. - Оп. 1, спр. 3315. Листування з департаментом поліції про польські воєнізовані організації, 1913-1914 рр., арк. 5-32.
18. Prospekt tygodnika politycznego społeczno-ekonomicznego I literackiego // Przegląd Krajowy. Kijowy. - 1909, Kwiecień.
19. 11 Listopada. Narodowe Święto Niepodległości I Opracowanie I wybór tekstów Jerzy Tomczyk Wiesław, Jan Wysocki, Czesław Andrzej Zak. - Warszawa. - 2011. - 92S.
20. Adamski Łukasz. Nacjonalista postępowy. Mychajło Hruszewski I jego poglądy na Polskę i Polaków. - Warszawa 2011. - 370 s.

Modern nation-building in XIX century imperial environment: Polish and Ukrainian «projects»

The beginning of the modern nation-building is directly connected with imperial period of world history. Major continental empires - the Russian, Dual Monarchy Austro-Hungarian Ottoman - had different approaches in building their relations

with representatives of "borderlands" in order to maximize their loyalty. However, these approaches failed as time went by and national movements were strengthening. The main result of WWI was destruction of the empires and creation of the first national states. In this article the author is trying to analyze the main reason for different results of the struggle for the creation of their own state by Poles and Ukrainians.

Key words: ethnic nation, political nation, modern "project", continental empire.

Węgierska W. Nowoczesne tworzenie narodu pod względem imperiów XIX wieku: polski oraz ukraiński „projekty”

Początki nowoczesnego tworzenia narodu są bezpośrednio związane z cesarskim okresem w historii świata. Wielkie kontynentalne imperia - Rosyjskie, Austro-Węgierskie, Osmańskie - próbowały różne sposoby, aby zbudować swoje stosunki z przedstawicielami „okolic” w celu maksymalizacji ich lojalności. Jednak te próby, jak pokazał czas i wzmocnienie ruchów narodowych, okazały się daremnymi. Głównym rezultatem I wojny światowej było ich niszczenie i stworzenie pierwszych państw narodowych. Niniejszy artykuł jest próbą, aby dowiedzieć się, co było głównym powodem różnych wyników walki o utworzenie własnego państwa Polaków i Ukraińców.

Słowa kluczowe: naród etniczny, naród polityczny, nowoczesny „projekt”, imperia kontynentalne.